מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמר [1]והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגו׳ ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר [2]באבוד רשעים רנה: **גמ׳** ת״ר [א]כיצד מאומד אומר להן שמא כך ראיתם שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתם אחריו ומצאתם סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר אם כך ראיתם לא ראיתם כלום [ב]תניא א״ר שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו וראיתי סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר ואמרתי לו רשע מי הרגו לזה או אני או אתה אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה [3]על פי שנים עדים יומת המת היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג את חבירו אמרו לא זזו משם עד שבא נחש והכישו ומת והאי בר נחש הוא והאמר רב יוסף וכן תני דבי חזקיה מיום [ג]שחרב בית המקדש אף על פי שבטלה סנהדרי ארבע מיתות לא בטלו והא בטלו אלא דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטין באין עליו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי אמרי ההוא חטא אחריתי הוה ביה דאמר מר [ד][ה]מי שנתחייב שתי מיתות ב״ד נידון בחמורה: מאומד וכו׳: בדיני נפשות הוא דלא אמרינן הא בדיני ממונות אמרינן כמאן כר׳ אחא דתניא ר׳ אחא אומר גמל [ו]האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו וליטעמיך עד מפי עד דקתני בדיני נפשות הוא דלא אמרינן הא בדיני ממונות אמרינן והתנן [ז]אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז אלמא אף על גב דפסילי בדיני ממונות אמרינן להו בדיני נפשות הכא נמי אף על גב דפסילי בדיני ממונות אמרינן להו בדיני נפשות: הוו יודעים כו׳: אמר רב יהודה בריה דר׳ חייא מלמד שעשה קין בהבל אחיו חבורות חבורות פציעות פציעות שלא היה יודע מהיכן נשמה יוצאה עד שהגיע לצוארו וא״ר יהודה בריה דר׳ חייא מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלתו לדמו של הבל שוב לא פתחה שנאמר [4]מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק מכנף הארץ ולא מפי הארץ איתיביה חזקיה אחיו [5]ותפתח הארץ את פיה א״ל לרעה פתחה לטובה לא פתחה וא״ר יהודה בריה דרבי חייא [ח]גלות מכפרת עון מחצה מעיקרא כתיב [6]והייתי נע ונד ולבסוף כתיב [7]וישב בארץ נוד אמר [ט]רב יהודה גלות מכפרת שלשה דברים שנאמר [8](כה אמר ה׳ וגו׳) היושב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיוצא ונפל אל הכשדים הצרים עליכם יחיה והיתה לו נפשו לשלל ר׳ יוחנן אמר גלות מכפרת על הכל שנאמר [9](כה אמר ה׳) כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו כי לא יצלח מזרעו איש יושב על כסא דוד ומושל עוד ביהודה ובתר דגלה כתיב [10]ובני יכניה אסיר (בנו) שלתיאל בנו אסיר שעיברתו אמו בבית האסורין שלתיאל ששתלו אל שלא כדרך הנשתלין גמירי שאין האשה מתעברת מעומד

והיא

מה לנו ולצרה הזאת. להכניס ראשינו בדאגה הזאת אפי׳ על האמת: **והלא כבר נאמר והוא עד.** עליכם מוטל חובה ונשיאות עון אם לא תגידו מה שראיתם: **ושמא תאמרו מה לנו לחוב.** להיות מתחייבים מדמיו של זה נוח לנו לעמוד כאם לא יגיד: **והלא כבר נאמר באבוד רשעים רנה.** אם רשע הוא אין כאן עונש: **גמ׳ או אני או אתה.** שמעון בן שטח קא״ל הכי: **דין ארבע מיתות.** פורענות בידי שמים הדומה למיתה שהוא מחוייב בה: **נחש מכישו.** דקלי ליה זיהרא ארס של נחש שורפו: **נופל מן הגג.** דומיא דסקילה כדתנן לקמן (דף מה.) בית הסקילה היתה גבוהה שתי קומות וקומה שלו הרי כאן שלש: **ליסטין באין עליו.** שדרכן להרגו בסייף וכן נמסר למלכות שמתיזין ראשו: **חטא אחריתא הוה גביה.** שהיה מחוייב שריפה שהיא חמורה דאילו רוצח בסייף הוא ומיתת סייף קלה כדאמרינן בארבע מיתות (לקמן דף מט:): **הא בדיני ממונות אמרינן.** עדות מאומד מדתנן ליה גבי איום עידי נפשות ולא תנן ליה גבי איום עידי ממונות בפרק דיני ממונות (לעיל דף כט.) דאמרינן להו סהדי שקרי אאוגרייהו זילי: **האוחר.** נושך שמעתי. ולי נראה כשהגמל הזכר מזדווג עם הנקבה קרי לי׳ אוחר דאמר בבכורות (דף מ.) גמל אחור כנגד אחור: **שזה הורגו.** שדרך סוסים מזויינים להכות סוסים שבצידו והיינו מאומד: **וליטעמיך עד מפי עד.** דתנן הכא ולא תנא לה אאיום בעידי ממון הכי נמי כו׳: **הוא אמר לנו.** המחוייב אמר לנו שאני חייב לו אבל לא בפני התובע אמר לנו כן לא הויא הודאה: **איש פלוני אמר לנו.** שזה חייב לזה שהוא ראה כהלואה היינו עד מפי עד: **הודה לו.** שניהם היו שם: **אמרינן ליה בדיני נפשות.** להרבות הדברים ולפרש לאיים ובדיני ממונות לא איכפת לן לאיים עליהם כל כך: **פצעים.** מכת חרב קרי פצעים: **חבורות חבורות.** לכך נאמר דמי: **בארץ נוד.** ולא כתיב נע שכיפרה לו גלותו דכתיב (בראשית ד) ויצא קין: **שלשה דברים.** חרב ורעב ודבר: **לא יצלח.** שום הצלחה. ויכניה מלך יהודה כתיב:

והיא

שאין דמך מסור בידי. מדמייתי האי עובדא אמתני׳ דכילד מאומד משמע דדריש מהאי קרא דמאומד לא מיקטל דמשמע ע״פ שנים עדים שראו את המעשה ואחריני הוו עם ר״ש בן שטח והאי דלא חשיב להו משום כבודו והאי דקאמר או אני או אתה לאו דוקא לשון יחיד אלא אנו: **מיום** שחרב בית המקדש. תימה דהוה מצי למימר דאף בזמן שבית המקדש קיים כי עובדא דשמעון בן שטח א״נ שלא בעדים והתראה כדאמר במכות (דף י:) כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע בב׳ בני אדם שהרגו אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד הקב״ה מזמינן לפונדק וי״ל דנקט משחרב בית המקדש משום דאז בטלי דיני נפשות לגמרי וא״ת והא אכתי הוו מצי למינקט מ׳ שנה קודם חורבן הבית כדאמר בפרק היו בודקין (לקמן דף מא.) שגלתה סנהדרי וישבה לה בחנות ואמר שלא דנו דיני נפשות וי״ל מ״מ כשהיו רואים לורך שעה היו חוזרין ללשכת הגזית כי ההיא עובדא וכיוצא בו והא דפריך לקמן בפרק היו בודקין (שם) ור׳ יוחנן בן זכאי מי הוה בסנהדרי משום דמה שבדק בעוקצי תאנים בדין רוצח הוא והא דגלו משום דנפישי רוצחים הוו ומשום דליתה לא היו חוזרין וא״ת והא מוינא כמה כופרים בעיקר דמתים כדרכם וי״ל דזכות מילה תולה ושכר מצות שעשו משתלמין בעולם הזה כדכתיב (דברים ז) ומשלם לשונאיו ועובדא דריש הפועלים (ב״מ דף פג:) דאפקוה לגברא וחקפוה דהוא ובנו בעלו נערה המאורסה התם נמי זכות תולה לו שלא נענש בסקילה ונידון בקלה א״נ הוא ובנו לאו דוקא אלא בנו תחלה ואחר כך הוא דמיתתו בחנק וי״מ דנקט משחרב בית המקדש משום דבזמן בית המקדש בגדי כהונה היו מכפרין מיהו ה״מ כשעשו תשובה: **כמאן** כר׳ אחא. משמע דרבי אחא לית ליה אומד בדיני נפשות ותימה דבפרק שבועת העדות (שבועות דף לג. ושם) משמע דאית לי׳ גבי שבועת העדות דאינו חייב אלא בתביעת ממון ודריש ר׳ יוסי הגלילי מדכתיב או ידע בעדות המתקיים בידיעה בלא ראייה אמר רב פפא לימא ר׳ יוסי הגלילי לית ליה דרבי אחא דאי אית ליה בדיני נפשות משכחת לה כר״ש בן שטח ויש לומר דלמסקנא דהכא דמשני מתני׳ אפילו כרבנן אין צריך לאוקמי דרב אחא בדיני ממונות דווקא מיהו בדוחק יש למצוא דלחייב רבי אחא כההיא דר׳ שמעון בן שטח דמצא ידעו עדים שהרגו בתוך כדי דיבור של התראה כיון שלא ראו אלא מאומד ואי איירי בחבר ניחא וכר׳ יוסי דאמר לא בעי התראה (לעיל ד׳ ח:): **מיום** שפתחה כו׳. כל דמים נבלעים בארץ אלא שרישומן ניכר ושל הבל אין רישומן ניכר כלל: **מכנף** הארץ זמירות שמענו. כתוב בתשובת הגאונים שאין בני א״י אומרים קדושה אלא בשבת דכתיב (ישעיה ו) גבי חיות שש כנפים לאחד וכל כנף הוא אומר שירה אחת ביום בששת ימי החול וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום רבש״ע אין לנו עוד כנף והקב״ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו: **לטובה** לא פתחה. וא״ת והא כתיב (שמות טו) תבלעמו ארץ טובת המצרים היא קרויה טובה:

נכנס

עין משפט נר מצוה

א [מיי׳ פ״כ מהל׳ סנהדרין הלכה א]:
סח ב מיי׳ פי״ד מהלכות סנהדרין הלכה ד:

◆

רבינו חננאל

אומר להן שמא ראיתם זה רץ אחר חבירו ורצתם אחריו ומצאתם חרב בידו ודם מטפטף ממנה והרוג מפרפר אם כך ראיתם אין בדבריכם כלום. תניא אמר ר״ש בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחר רץ אחר חבירו כו׳ עד לא זז משם עד שבא נחש והכישו ומת. ואקשינן וכי ההורג בר נחש הוא. והתני ר׳ חייא מיום שחרב בית המקדש אע״פ שבטלה סנהדרין דין ד׳ מיתות לא בטלו אלא מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו. מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו. מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או נהרג ע״י לסטים. מי שנתחייב חנק או נטבע בנהר או מת בסרונכי. ופרקי׳ האי עבירה אחריתי נמי עבר. וקי״ל מי שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה: ואקשינן תוב וכי מאומד בדיני נפשות הוא דלא הא בדיני ממונות כשרין כמאן כר׳ אחא דתניא גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו. ולטעמיך דדייקת הכי עד מפי עד פסול בד״נ מכלל דבדיני ממונות כשר והתנן הוא אמר לי. פי׳ הלוה אמר לי שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום ופרקי׳ אלא אע״ג דפסיל נמי בדיני ממונו׳ אמרינן להו בד״נ: שמא לא הייתם יודעים שסופינו לבדוק אתכם: **מיום** שפתחה הארץ את פיה וקיבלה דמו של הבל שוב לא פתחה שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו וגו׳ מכנפה ולא מפיה ואע״ג דכתיב ותפתח הארץ את פיה וגו׳ לטובה לא פתחה. **גלות** מכפרת עון מחצה שנא׳ וישב בארץ נוד. ועוד אמר גלות מכפרת ג׳ דברים חרב ורעב ודבר שנאמר כה אמר ה׳ היושב בעיר הזאת ימות בחרב. וגו׳. ר׳ יוחנן אמר גלות מכפרת על הכל שנאמר כה אמר ה׳ כתבו את האיש הזה ערירי ובתר דגלה כתיב ובני יכניה אסיר בנו שלתיאל בנו שלתיאל שנשתל שלא כדרך הנשתלין שנתעברה מעומד:

מסורת הש״ס

א) [תוס׳ פ״ח ה״ב], ב) [תוספתא שם] שבועות לד., ג) מכות ז. ע״ש סוטה ח: ע״ש, ד) [לקמן פא. וש״נ], ה) ב״ב לג. שבועות לד. [תוספתא ב״ק פ״ג], ו) לעיל כט., ז) [ברכות ט. ע״ש], ח) רב יהודה אמר רב כצ״ל. רש״ל, ט) בס״א: מיחוש, י) בס״א נוסף ריש׳ הטלגר, כ) [וע״ע תוס׳ זבחים פח: ד״ה מכפרים], ל) בס״א: כמה מסומדים,

◆

תורה אור השלם

1. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
2. בְּטוּב צַדִּיקִים תַּעֲלֹץ קִרְיָה וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה: משלי יא י
3. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו
4. מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וָאֹמַר רָזִי לִי רָזִי לִי אוֹי לִי בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ: ישעיהו כד טז
5. וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת בָּתֵּיהֶם וְאֵת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֹרַח וְאֵת כָּל הָרְכוּשׁ: במדבר טז לב
6. הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי: בראשית ד יד
7. וַיֵּצֵא קַיִן מִלִּפְנֵי יְיָ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן: בראשית ד טז
8. הַיֹּשֵׁב בָּעִיר הַזֹּאת יָמוּת בַּחֶרֶב וּבָרָעָב וּבַדָּבֶר וְהַיּוֹצֵא וְנָפַל עַל הַכַּשְׂדִּים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם יִחְיֶה וְהָיְתָה לוֹ נַפְשׁוֹ לְשָׁלָל: ירמיהו כא ט
כֹּה אָמַר יְיָ הַיֹּשֵׁב בָּעִיר הַזֹּאת יָמוּת בַּחֶרֶב בָּרָעָב וּבַדָּבֶר וְהַיֹּצֵא אֶל הַכַּשְׂדִּים יִחְיֶה וְהָיְתָה לּוֹ נַפְשׁוֹ לְשָׁלָל וָחָי: ירמיהו לח ב
9. כֹּה אָמַר יְיָ כִּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי גֶּבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו כִּי לֹא יִצְלַח מִזַּרְעוֹ אִישׁ יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דָוִד וּמֹשֵׁל עוֹד בִּיהוּדָה: ירמיהו כב ל
10. וּבְנֵי יְכָנְיָה אַסִּר שְׁאַלְתִּיאֵל בְּנוֹ: דברי הימים א ג יז

◆

מוסף רש״י

דין ארבע מיתות. עונש דוגמתם (כתובות ל:). **דין** שמים שהיא דוגמתו (סוטה ח:). **נופל מן הגג.** דומה לנסקל שדוחפין אותו מבית הסקילה לארץ דגבוה ב׳ קומות היה (כתובות שם ובעי״ן סוטה שם). **חיה דורסתו.** הרי מפילו לארץ והורגו כדריסה (כתובות שם) וגם זה דומה לנסקל (סוטה שם). **נחש מכישו.** והארס שורפו (שם ושם). **נמסר למלכות.** ומיתת מלכות מתיזין את ראשו בסייף, והרג נמי סייף הוא (סוטה שם ובעי״ן כתובות שם). **סרונכי.** אסכרא והוא בגרון (שם) כיולג״ט והוא חולי בגרונו (סוטה שם). **גמל האוחר בין הגמלים.** בועט ברגליו, ולי נראה כשבא ליזקק לנקיבה הוא נלחם ומכה ברגליו גמלים שסביבותיו ולשון אוחר טפל כתשמיש גמלים דתניא בבכורות (מ.) גמל אחור כנגד אחור (שבועות לד. ובעי״ן ברשב״ם ב״ב צג. בשם רבינו וקני מ״כ) ואיכא דאמרי אוחר כמו טמר ולא נהירא (רשב״ם שם). **בידוע שזה הרגו.** דמוחזק הוא כשעת רציחה להכות וכ״ש בשור המועד ליגח, שנגח כבר שלש פעמים, ורבותא נקט גמל אוחר אע״פ שמעולם לא נגח ונשך (שם). **הוא אמר לי.** הלוה אמר לי (לעיל כט.). **לא אמר כלום.** דעביד איניש דאמר פלוני עשה בי כדי שלא יחזיקוהו עשיר (שם). **בפנינו הודה לו.** שהיו שניהם בפנינו להודות ונתכוין להיות לו עדים כדבר (שם).